

МЕРЕЖЕВИЙ НАРЦИСИЗМ: СУТНІСТЬ, ПРИРОДА, ПРИЧИНИ ПОШИРЕННЯ, ЗАЛУЧЕНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

О. В. Романюк

викладач, кафедра філософії та соціології,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Київ, Україна)

RomanukOV@i.ua

Анотація

Оксана Романюк. Мрежов нарцисизъм: същност, природа, причини за разпространение, участие на украинските младежи. В статията се проучва същността и характера на мрежовия нарцисизъм. Авторът твърди, че в рамките на субективните структури на микроравнището мрежовият нарцисизъм е общо хипертрофирано състояние на разпръснати множества на уникални, съществуващи и измислени „Аз“, понякога построени върху всекидневното и дорефлексивното ниво на съзнанието, според което прекалено самонадеяни или патологично самолюбиви хора, въпреки реалността на социалната сигурност на тяхната идентичност, публично се любуват на различните страни на безкрайното конструиране на себе си и на събитията от живота си, имитирайки другите, демонстрирайки в социалните мрежи на голям обем визуални доказателства за своето съществуване. Социологическото проучване потвърждава присъствието в Украйна около пет процента от общия брой на интервюираните младежи като потенциално функциониращи “мрежови нарциси”. Като цяло, сред младите анкетирани хора преобладава по-скоро умерено отношение към Интернет мрежата. Авторът също класифицира причините за разпространението на мрежовия нарцисизъм.

Ключови думи: нарцисизъм; мрежов нарцисизъм; същност и характер на мрежата от нарцисизма

Анотація

Оксана Романюк. Мережєвий нарцисизм: сутність, природа, причини поширення, залученість української молоді. У статті досліджується сутність і природа мережевого нарцисизму. Автор стверджує, що в межах об'єктивної структури на макрорівні мережєвий нарцисизм – це загальний гіпертрофований стан розпорошеної множинності унікальних, існуючих і вигаданих “Я”, часом зведених до рівня повсякденної і до рефлексивної свідомості, що уособлює надмірне самовдоволення, або патологічну самозакоханість людей, які, не зважаючи на реальність суспільної визначеності їхньої особистості, публічно співмилуються різними ракурсами нескінченного конструювання самих себе та подій свого життя, подекуди наслідуючи інших, а візуальні докази свого існування демонструють у соціальних мережах Інтернету. Соціологічне дослідження засвідчує існування в Україні приблизно п'ятивідсоткової кількості від загального масиву опитаної молоді, у якості потенційно функціонуючих “мережєвих нарцисів”. Загалом, серед опитаних молодих людей превалює доволі помірковане ставлення до Інтернет-мережі. Автором також запропонована класифікація причин поширення мережевого нарцисизму.

Ключові слова: мережєвий нарцисизм; сутність та природа мережевого нарцисизму

Abstract

Oksana Romaniuk. Networking narcissism: essence, nature, reasons for the spread, the joining of Ukrainian youth.

The essence and nature of networking narcissism is studied in the article. The author states that, within the objective structure of the macro level, the networking narcissism is a general hypertrophied state of the sputtered multiplicity of the unique, existing and fictional "I". Sometimes this narcissism has been put at a level of daily and pre-reflexive consciousness, which represents excessive complacency or pathological narcissism of persons who, despite the actual social certainty of their identity, publicly are admiring themselves in different angles of infinite designing of themselves and the events of their life. Apparently they inherit the others and are showing the visual evidence of their existence via the Internet social networks. Sociological research confirms the presence of about five percent of youth in Ukraine represented in the survey as a potentially functioning "networking narcissus". In general, moderate attitude towards the Internet prevails among the surveyed young people. The author also suggested a classification of the reasons of spread of networking narcissism.

Key words: networking narcissism; essence and nature of networking narcissism

Постановка проблеми. Масове розповсюдження Інтернет культури супроводжується зростанням явищ нарцисизму, зворотним боком якого є зменшення емпатії та альтруїзму в суспільстві. У сучасному світі вже існують країни де нарцисизм настільки поширений, що його перестали вважати за хворобу (наприклад, США). Розмаїття гаджетів на ринку України та їх доступність для молоді змушують замислитись над питанням природи та сутності мережевого нарцисизму, над причинами його поширення та можливими негативними наслідками для суспільства.

Аналіз попередніх досліджень. Джерельну базу даної розвідки складають наукові розробки зарубіжних та вітчизняних вчених з дослідження нарцисизму та, власне, нарцисизму мережевого. Феномен нарцисизму аналізується представниками різних напрямів соціально-гуманітарних знань: філософами (через поняття самотності, рефлексії, самоцінності), політологами (в аспектах виявів нарцисизму в діях владної еліти), соціологами (у якості дослідження поведінкових аспектів нарцисизму у різних соціальних групах), психологами (як нарцисизм окремої особистості) тощо.

Поняття «мережевий нарцисизм» розглядається або у векторах, де досліджується і нарцисизм в цілому, або серед досліджень, де висвітлюється сутність маркетингових маніпуляцій. Так, серед вітчизняних вчених мережевому нарцисизму присвячували увагу В. Савончак (маніпуляції у мережевому нарцисизмі), В. Ісаєв (віртуальний занепад людини культури), М. Чабаненко, О. Даниленко, В. Андрущенко (вторинний нарцисизм), Д. Бураго (з його ідеєю про те, як саме обличчя в аватарі спрощує спілкування), Д. Іващенко, Х. Буй, А. Мачача, І. Піголенко (вплив соціальних мереж на розвиток особистості), М. Журба (філософська рефлексія віртуальної реальності), Т. Лугуценко (людина *virtus* в просторі та часі віртуальної культури), Г. Горячківська (антропологічний вимір віртуальної реальності) тощо.

Одначе, на нашу думку, мережевий нарцисизм у науковому дискурсі представлений недостатньо, зокрема, незрозумілими залишаються і його сутність та природа, і масштаби його поширення серед української молоді.

Мета цієї статті полягає в аналізі сутності та природи мережевого нарцисизму, поширення цього феномену серед вітчизняних користувачів Інтернетом підліткового віку.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні в науковому обігу існує багато визначень і типів розуміння феномену «нарцисизм». Психологічний підхід у вивченні нарцисизму може бути репрезентований трьома основними позиціями: відхилення у сексуальній поведінці (се-

ред зарубіжних вчених: Х. Елліс, З. Фрейд, П. Некке; серед вітчизняних: С. Афанасьєв, С. Дукіс, В. Іноземцев); психічне відхилення, що ґрунтується на шизофренії, психопатії та інших психічних хворобах (серед зарубіжних вчених: К. Абрахам, Е. Фромм; серед вітчизняних: Я. Коган, П. Блонський, О. Бойко); “здоровий” нарцисизм, як феномен сучасного глобалізованого інформатизованого суспільства (зарубіжні вчені: О. Керберг, Д. Д. Бурстен; вітчизняні: Е. Афонін, В. Горський, М. Залуцька).

В межах політологічного підходу це: стійкі взаємозв'язки між самозакоханістю та агресією як явищами, низький поріг толерантності до дії фрустрацій, основа тероризму (Л. Кім та ін.); синдром влади (Н. Астровській, А. Демідов); політологічні аспекти міфологізації нарцисизму (А. Грозін); суспільно-політичні непристойні насолоди (А. Маклаков, А. Шевченко); політичні цінності кіберкультури (Д. Мартянов); зручне і доволі нешкідливе задоволення агресивності (О. Молчанова); демонстративний блиск способу життя, як засіб отримання піднесення і насолоди від знуцання над народом, політична установка (Бушанський В., 2011, с. 148).

Для соціологів – це хибне спрямування соціальної активності, пов'язане з надмірним споживанням й намаганням людини опанувати статусні фетиші; інваріант еґоїзму (Р. Апресян, Р. Черног); аспект самоідентичності особистості в умовах глобалізації (Л. Мазур); хвилю індивідуалізму сучасного суспільства (А. Борисенко, Ж. Липовецький); життєвий шлях та об'єкт соціологічних досліджень (Н. Лісовська-Мускеєва); фундамент поширення інформації в соціальних онлайн мережах (Т. Братчикова); збентежена занепокоєність, викликана нереалізованими бажаннями; схильність зневажати межу між собою та зовнішнім світом тощо.

Для економістів нарцис – це, зазвичай, “хворий” споживач, що у якості найвищого блага тішиться різними брендами та блиском речей. Для психоаналітиків – це людина, закохана в себе настільки, що думка суспільства з приводу такої самозакоханості її повністю не цікавить, або людина, яка отримує задоволення через споглядання власного тіла, претензійне захоплення іншими людьми, за яким ховається власна уразливість, пов'язана з емоційною спустошеністю, соромом тощо.

Представники філософського підходу вивчають нарцисизм як: любов до власного образу; журавлі і “не-журавлі” (Платон); самотність людини в умовах глобалізації (Я. Башманівська, М. Бубер); філософську рефлексію суб'єкта влади та людський еґоїзм (М. Поворозник); “я” на одинці сам з собою (М. Монтень); творчу особистість вільну і незалежну від інших та усіляких зобов'язань (Н. Хамітов, С. Крилова); ідеал самоцінності та самодостатності людини піднесений до крайніх меж (Л. Удовика); віртуалізоване інформаційне суспільство у дискурсі Постмодерну (С. Марійко) та ін. Зокрема у філософів-постмодерністів (Ж. Бодріяр, С. Жижек та ін.) нарцисизм пов'язується з технологією продукування жадання (Маклаков А., 2010, с. 10); у феноменологічному дискурсі – з феноменологічним об'єктом свідомості як темпоральності (Е. Гусерль); в екзистенціалістській традиції – з психоемоційними вимірами існування (С. К'єркегор, М. Гайдеггер) тощо.

Вивчаючи проблеми мережевого нарцисизму дослідники зазвичай або екстраполюють нарцисизм на простір Інтернет мереж (М. Дорош та ін.), або саму мережу розглядають як площину і декорацію для споглядання власного “Я”, самоутвердження – віртуальний світ для психічного задоволення та душевної насолоди (Л. Мазур та ін.), або як підґрунтя для маркетингових маніпуляцій. Натомість, наше дослідження потребує більш чіткого визначення поняття «мережевий нарцисизм». З метою тлумачення цього поняття ми вирішили виокремити та проаналізувати сутність, природу та деякі його особливості.

Так, на нашу думку, вже у самому словосполученні закладено два протиріччя: по-перше, з одного боку, нарцисизм – це вади окремої особистості, тобто, можна стверджувати, що це явище має індивідуальний характер; з іншого боку, “мережа” означає приєднання до інших, тобто, виявлення цієї вади має колективний характер; по-друге, з одного боку, нарци-

сизм – до певної міри це самотність особистості, з іншого боку, приєднання до “команди одnodумців”, які розпорозені по планеті та існування цієї команди як цілісного організму – може інтерпретуватися у якості процесу подолання такої самотності у межах віртуальної реальності. Інше протиріччя стосується вибору особистості: з одного боку, нарцисизм є індивідуальним вибором мислення, стилю поведінки, вчинків; з іншого, приєднання в Інтернет мережі до групи, команди, соціального напрямку мережі позбавляє людину індивідуальної свідомості, мислення, відповідальності чи обмежує або ж сприяє перенесенню етичної та морально-психологічної “самовідповідальності” за подібний вибір людиною того типу самореалізації, який унаочнюється нарцисизмом на колектив – його або робить більшість, або він програмується цілеспрямовано маркетологами на замовлення. Мережевий нарцисизм суттєво трансформує фундаментальну основу для самоідентифікації, зменшує діапазон щоденних виборів особистістю.

Ще одне протиріччя пов'язане з феноменом існування. Адже нарцис існує в реальному житті, має реальні життєві проблеми, які потребують вирішення. Інша річ мережевий нарцис. У мережі людина не обов'язково насправді існує (наприклад, однією реальною людиною можуть бути придумані і створені декілька віртуальних), не обов'язково насправді нарцис. З огляду на це, мережевий нарцисизм може розглядатися у якості способу самореалізації особи (як типу вирішення екзистенційних проблем) пов'язаного з наслідуванням, позерством, прикиданням, прагненням лише “видаватися, а не бути кимось насправді” (Е. Фромм). Ми маємо на увазі те, що у мережі факт існування персони не обов'язково пов'язаний з реаліями справжнього існування індивіда – реального прототипу цієї персони; реальний індивід, на відміну від його персонального образу у Інтернет-мережі насправді не обов'язково є нарцисом, він може певний час просто позувати, або ж прикидатися кимось, відігравати певну роль, а потім змушений повертатися до реалій свого існування, визначених суспільною значимістю його особи.

Також, протиріччям, на нашу думку, є наступне: на відміну від нарцисизму з його зосередженістю людини на собі, й відсутністю належної реакції на значимість інших, оточуючих його людей, мережевий нарцис подекуди наслідує поведінку відомих людей – селебритіс, політиків, телеведучих тощо. Не те щоб зосередженість на собі “розмивалась”, швидше, вона починає містити в собі елемент віддзеркалення себе в іншому.

До інших особливостей мережевого нарцисизму можна віднести і такі ознаки властивостей його самоусвідомлення, як: відсутність страху перед публічністю, зарозумілість (Джин М. Твендж); мережевою заглибленістю у самотність (Я. Башманівська); спробу наслідувати поведінку відомих людей, зокрема, і політиків (О. Яншина); безсуб'єктною “спільнотою без спільноти” (О. Оленсв); інформативним нарцисизмом – всі знають все, але ніхто не думає (Н. Габлер); прагнення візуальних доказів своєї значимості (Маріуш Чубай); особливим типом постмодерної чуттєвості, “інтуїтивним мисленням” з притаманною метафоричністю, асоціативністю (Л.Удовик); надзвичайним обсягом подібного контенту (Мірослав Філічак) тощо.

Якщо сутність нарцисизму полягає у підкресленні своєї унікальності і неповторності, актуалізації свого дорогоцінного “Я”, самоутвердження “Я”, замкненості на власному благополуччі тощо (Липовецкий Ж., 2001, с. 31), то сутність мережевого нарцисизму, на нашу думку, полягає у поєднанні розпорозеної множинності унікальних самозакоханих “Я” в одній єдиній площині, в одному часі – онлайн, в одній реальності – віртуальній. Мережа змушує нарцисів до взаємодії – мережевий нарцис перестає ігнорувати себе як суб'єкта діяльності. Перефразовуючи К. Станіславського зауважимо, що в Інтернет-мережі нарцис починає любити і мистецтво у собі, а не лише себе у ньому.

Якщо нарцисоподібна людина самотня, заглиблена в себе, то з плином часу вона, зазвичай, “стає ніякою і опиняється ніде” (Варджа А., 2007, с. 454), вона перетворюється на втрачену для ринкової економіки: купує мало, не планує подорожей, не влаштує гучних

свят – просто тихо насолоджується сама собою. Якщо нарциси поєднані у соціальній Інтернет-мережі – ними легко маніпулювати та контролювати, їх легко залучати до політичних чи соціальних проєктів, спрощується й процес дослідження специфіки їхнього існування тощо.

Відрізняється і природа нарцисизму та мережевого нарцисизму. Враховуючи, що психологи розрізняють «чистий» нарцисизм – хворобливий стан “зацикленого” самомилюванням та “здоровий” нарцисизм – рівень певної (або помірної, або тимчасової) задоволеності собою, ми будемо виходити з того, що й мережевий нарцисизм поділяється на “чистий” та “здоровий”. До милування власним тілом мережеві нарциси зазвичай додають й певні проєкції – прагнення його конструювання і можливо наступні, пов’язані з цим реальні дії (фізична культура і спорт, косметологія, мода, масажі, дієти, сауни, солярії тощо). До споглядання власного внутрішнього світу мережеві нарциси додають прагнення його конструювати і залучаються до всіх можливих трансформаційних процесів з цим пов’язаних (усілякого роду онлайн майстер-класів, Інтернет шкіл з іноземних мов, інформаційних блогів, підключення до українських і світових бібліотек). До зовнішнього світу, який є особистою прикрасою нарциса, але, на жаль, створений задовго до його народження і тому не завжди комфортний, мережевий нарцис конструює свій особистий зовнішній віртуальний світ, що буде його віддзеркаленням і приводом для самомилювання. Отже, природа мережевого нарцисизму криється у самомилюванні конструюванням самого себе з усіх боків, але, оскільки процес конструювання не має кінцевих стандартів, отже самомилювання мережевого нарциса набуває всіх характеристик природи безмежності (різноманітність можливостей, масштаби зайвого і неможливість його вибраккування, потенційна неможливість і нездатність гальмувати тощо). З тією ж таки різницею, що у “чистих” мережевих нарцисів бажання конструювання свого фізичного тіла, внутрішнього світу та зовнішнього більш гіпертрофоване (подекуди доведене до абсурду, наприклад, великий контент фото “перекачаних” та анорексичних тіл, що демонструються як прекрасні ніж у “здорових”.

Вітчизняний філософ І. Федь у природі нарцисизму вбачає відчуження, усамітнення, індивідуалізм, культурну ситуацію тощо. Зведення людини до бездушної речі, нерозуміння людиною власної гуманістичної функції й призводять до нарцисизму. Індивід обізнаний щодо власного каліцтва, але стрибнути на бажаний рівень у нього нема ні знань, ні навиків. Нарцис розбудовує ілюзорний світ, наповнюючи його примарними цінностями, у фундаменті яких велич власного “Я” (Федь, 2008, с. 34). Натомість польський філософ Р. Сепанько впевнений, що усі біди сучасної людини від раціоналізації суспільних відносин (Сепанько, 2005).

Чи можна вважати мережевий нарцисизм негативним явищем? А. Ленге зауважує, що форми нарцисизму чи то здорові, чи то патологічні, залежать від обставин. Розмірковуючи про здорові форми нарцисизму, вчений вбачає позитивні інвестиції у самого себе, наприклад, самозамилуванням у духовних практиках або істеріоризацією власного життя у творчості (Ленге, 2002, с. 34 – 58). До того ж, мережевий нарцисизм ґрунтується на бажанні самовдосконалення – конструюванні тіла, души, інтелекту тощо. З іншого боку, цілком закономірне питання про здоров’я людини, яка публічно в Інтернет-мережі демонструє тисячі й тисячі знімків частин свого тіла. Але, якщо таких людей не тисячі, а мільйони і кількість фото в їх Інтернет-альбомах вимірюється десятками тисяч? Отже, саме обставини, які доводять до появи спотвореної форми конструювання себе й самомилювання цим процесом і є тим елементом крайності, що може надавати мережевому нарцисизму деструктивного забарвлення. Наприклад, однією з таких обставин можна вважати те, що вибір мережевого нарциса може легко запрограмувати фахівець з маркетингу, іміджмейкер, рекламіст та будь-який інший маніпулятор свідомістю. Так, ще до появи Інтернету з його соціальними мережами Рене Жирар розмірковував про народження слухняної людини. Згідно з його антропологічною концепцією “міметичного бажання”, наші власні бажання є відображенням чужих бажань – “медіаторів”. Модель бажання стає нашим

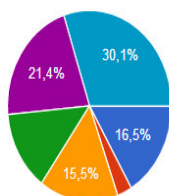
супротивником або конкурентом, якщо ми бажаємо того ж, що і вона сама (Жирар, 2000). На засадах безсилля особистості на передній план виходить панування колективів, переживання колективних почуттів як механізму відтворення соціальних нормативів. Тож слухняність мережевого нарциса таки може мати деструктивні наслідки. Р. Зимовець звертає увагу на антропологічну константу в ресентиментах, цінності в яких є інверсивними й компенсаторними (Зимовець, 2003, с. 149). Тобто, мережевий нарцисизм як ресентиментне явище є продуктом порівняння. Через це порівняння відбувається не лише приєднання до мережевого нарцисизму, але й сприйняття культурних цінностей усіх мережевих нарцисів – з усього світу. Що у свою чергу є обставиною для позерства, про яке згадувалось вище. Тож деструктивною обставиною можна вважати прагнення маскуванню під іншого (відому людину). Так, Ф. Достоєвський писав, що “мы даже человеками-то быть тяготимся, – человеками с настоящим, собственным телом и кровью, стыдимся этого, за позор считаем и норовим быть какими-то небывальыми общечеловеками” (Достоевский, 1985, с. 23).

З огляду на вищезазначене у межах об'єктивної структури на макрорівні *мережевий нарцисизм* – це загальний гіпертрофований стан розпорошеної множинності унікальних, існуючих і вигаданих “Я”, часом зведений до повсякденного дорефлексивного рівня свідомості, де надмірно самовдоволені, або патологічно самозакохані люди, не зважаючи на реальність суспільної визначеності їхньої особистості, публічно співмилуються різними ракурсами нескінченного конструювання самих себе та подій свого життя, подекуди наслідуючи інших; при цьому візуальні докази свого існування вони демонструють у соціальних мережах Інтернету.

Намагаючись виявити масштаби приєднання української молоді до мережевого нарцисизму ми створили тематичну анкету за стандартами Н. Паніної (2001). Питання складались блоками та дещо адаптувались до тінейджерської аудиторії: виявлення рівня приєднання людини до Інтернет мереж; з'ясування наявності нарцисичних проявів у респондентів; питання щодо деяких паспортних даних. Анкета була розміщена в групі Інтернет мережі на Google forms, всього цілеспрямовано взяло участь в анкетуванні 100 учнів з Ліцею політики, економіки, права та іноземних мов (ЛПЕПІМ) м. Києва (учні з достатньо забезпечених родин, їх розвитку приділяється велика увага, забезпечені новітніми технологіями як вдома, так і в ліцеї), що складало 100% опитаних. Спроба розповсюдити результати дослідження у цьому ліцеї на інші спирається на остаточно недоказову в межах даного дослідження гіпотезу щодо достатньої рівномірності розподілу ознак. Неможливо визначити похибку через неможливість визначення способу формування вибірки та її різновиду (генеральної сукупності через динамічну соціальну мобільність учнів, пов'язану з антитерористичною операцією в Україні).

Мал. 1. Одне з питань, спрямованих на виявлення залученості до віртуального світу

1. Сидиш в соціальних мережах? А скільки часу щодня?



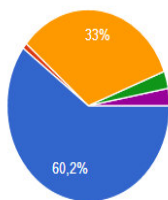
До часу	17	16.5%
Протягом поїздки в транспорті	3	2.9%
Весь вечір	16	15.5%
Іноді	14	13.6%
Коли необхідно	22	21.4%
2-3 години	31	30.1%

clip2net.com

Не дивлячись на 100% приєднання опитаних до соціальних Інтернет мереж, доведено, що цілодобово ніхто у них не перебуває.

Мал. 2. Одне з питань, що допомагає з'ясувати мету знаходження в Інтернет мережі

2. Ну, і що там робиш?



Читаю новини	62	60.2%
Шукаю друзів	1	1%
Спілкуюсь	34	33%
Публікую свої фото	3	2.9%
Пишу про себе, свій досвід	3	2.9%
Розповідаю про своє хоббі	0	0%

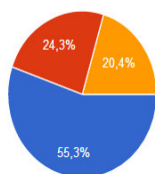
clip2net.com

Нами було додатково з'ясовано, що вчителі навчального закладу ЛПЕПІМ з історії України та політології, а також економічних та правових наук як одне з допоміжних завдань задають учням на домашню роботу перегляд та аналіз тижневих новин. Як вважає І. Колесник, проблеми сучасної людини – це емоційне спустошення, довіра лише до власних ресурсів та знань, комунікативні труднощі, вибір, що ускладнений розмаїттям знання (Колесник, 184). Тому 60.2% опитаних, які читають новини є показником швидше слухняності ліцеїстів, ніж зріла відповідальність перед майбутнім. Натомість, цікавим є показник тих, хто шукає друзів – 1%. Це може свідчити або про наявність у всіх інших достатньої кількості друзів, а отже, розвинуті високі комунікативні здібності, або навпаки – про їх приналежність до тих, хто настільки самозакоханий, що інші йому не потрібні. Так, зі 100% опитаних спілкуються у соціальних Інтернет-мережах з друзями 33%. Натомість діляться власним досвідом лише 2.9%.

На перший погляд, респонденти раціонально використовують Інтернет ресурси і час проведений в них. Але в опитування були закладені й верифікаційні питання.

Мал. 3. Одне з питань на виявлення схильності до мережевого нарцисизму

5. На інших дивишся, а себе демонструєш?



Так	57	55.3%
Ні	25	24.3%
На інших дивлюсь, себе не демонструю	21	20.4%

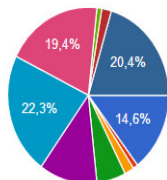
clip2net.com

Так, відповіді на питання “Як Ви себе демонструєте у соціальних Інтернет мережах?” дозволили виявити:

- коло опитаних, спрямованих на співмилування у мережах – викладають фото 41.7%; ведуть групу / блог 7.8%; заряджають своїми позитивними фото інших 4.9; самопіар 2.9%;
- коло опитаних, спрямованих на конструктив – допомагають іншим 10.7%; роблять світ кращим 7.8%; мають Інтернет магазин 2.9%;
- коло опитаних, спрямованих на деструктив не виявлено – розплескую негатив 0%;
- коло опитаних, спрямованих на нейтралітет – ніяк 35.9%.

Мал. 4. Верифікаційні питання на виявлення схильності до мережевого нарцисизму

7. Які фото викладаєш?



Природа	15	14.6%
Моя хатня тваринка	1	1%
Я і мій коханий	2	1.9%
Я сексі	6	5.8%
Селфі	12	11.7%
Подорожі	23	22.3%
Фото всяких випадків	20	19.4%
Красиві частини мого тіла	1	1%
"Ганяю понти"	2	1.9%
Демонструю свій стиль життя	21	20.4%

clip2net.com

Відповіді на питання “Які фото Ви викладаєте?” дозволили виокремити такі 2 найпоширеніші категорії мережевих нарцисів серед опитаних:

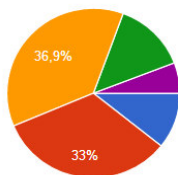
- “Я” і світ навколо мене або “здорові” мережеві нарциси – фото з власних подорожей 22.3%; демонструють свій стиль життя 20.4%; фото всяких випадків зі свого життя 19.4%; “Я” і мій коханий 1.9%; фото своєї хатньої тваринки 1%;

- “Я” і тільки “Я” або “чисті” мережеві нарциси – селфі 11.7%; “Я сексі” 5.8%; “ганяють понти” 1.9%; демонструють красиві частини свого тіла 1%.

Не зосереджуються на собі, виставляючи фото інших (друзів, родичів, знайомих, взагалі діють у мережі від імені інших) 14.6%.

Мал. 4.1. Одне з верифікаційних питань на виявлення схильності до мережевого нарцисизму

8. Яка кількість фото у вас в соц.мережах?



Нема	11	10.7%
Кілька ключових	34	33%
До ста	38	36.9%
До 500	14	13.6%
До 1.000	6	5.8%
Ну д-у-у-уже багато	0	0%

clip2net.com

Підтверджуючими певний показник “чистих” мережевих нарцисів є відповіді на питання щодо кількості фото виставлених для загального огляду в соціальних Інтернет мережах:

- до п'ятисот – 13.6%; до 1.000 – 5.8%;
- кілька ключових фото у 33%; до ста мають 36.9% респондентів;
- взагалі нема фотоальбомів у 10.7%.

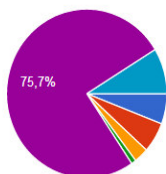
Тобто, серед опитаних 5.8% вже у підлітковому віці належать до категорії “чистих” мережевих нарцисів. Причому 13.6% невпинно наближаються до цієї категорії, і, на нашу думку, ця група ризику потребує негайного корекційного втручання як педагогів, так і психологів.

Серед іншого респонденти зазначали, що у Інтернет мережі задовольняють потяг до нового корисного знання (10.7%), хочуть знати все про всіх (11.7%), “по секрету всьому свету” (1.9%), пізнають віртуальний всесвіт (13.6%).

Також, ми намагались з'ясувати чи розуміють респонденти поняття "нарцисизм". З цією метою ставились такі запитання:

Мал. 5. Питання на співставлення оптантів себе з нарцисизмом (усвідомлення)

14. Нарцис це..

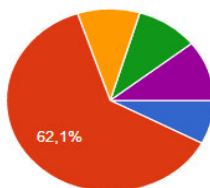


Я	6	5.8%
Мій друг/подруга	6	5.8%
Селебретис	3	2.9%
Політики	1	1%
Хтось дуже самозакоханий	78	75.7%
Не знаю хто це	9	8.7%

clip2net.com

Мал. 5.1. Питання на співставлення оптантів себе з нарцисизмом (усвідомлення)

13. Самозакоханість це:



Нормально	8	7.8%
Нормально у певній мірі	64	62.1%
Хвороба	10	9.7%
Не знаю. Але я впевнений, що самозакоханість допомагає самореалізації	10	9.7%
Ненормально!	11	10.7%

clip2net.com

На нашу думку, є кілька причин розповсюдження нарцисизму в сучасній Україні, зокрема, й нарцисизму мережевого. По-перше, глобалізаційні / фрагментаційні процеси від забруднення навколишнього середовища до активації екстремістських суспільно-політичних вибухів призводять до поширення нечутливості людини до страждань та болю інших людей. Сьогодні ані війна, ані голодуючі діти, ані збиті боївки поширено вже не зачіпають глибин людської душі: здебільшого, ми просто виражаємо співчуття і рухаємось далі. По-друге, вільний доступ до інформації, пришвидшення темпів її отримання і, разом з тим, навала саме негативно забарвленої інформації знижують пороги чутливості не лише у молодій людини, але й у людей зі сталим світоглядом, осіб зі сформованими політичними поглядами. Ми ніби "звикаємо" до горя і біди інших людей, починаємо сприймати і ставитись до серйозних проблем, як до буденних негараздів. По-третє, синдром гіперактивності та недолюбленості в наслідок відсутності уваги, турботи і любові з боку батьків, що майже 24 години на добу змушені працювати аби прогудувати родину, а діти представлені самі собі, коли їх не вчать емпатії, альтруїзму, подекуди не пояснюють, що є добрим, і що є злим, все збільшує і збільшує поширення со-

ціально-психологічного синдрому, який називається нарцисизмом. По-четверте, елітарність нових сформованих прошарків суспільства, зокрема, нових політичних еліт, політична воля до нового розмежування соціальних груп, наприклад, за вітчизняною “неякісною” освітою та закордонною “супер якісною” тощо, формують у приналежних до цих елітарних груп людей підстави не лише для формування нарцисизму, але і його публічних виявів, зокрема, в Інтернет-мережі. По-п’яте, на відміну від “радянської людини”, яка чи прямо, чи опосередковано, але все ж таки у переважній більшості сприймала себе у якості учасника “величних справ комуністичної партії”, сучасна українська людина подеколи не може навіть реалізувати себе у соціальній реальності, і через це шукає штучні способи самореалізації, зокрема, у і віртуальному світі, надає при цьому віртуальній реальності більшого значення, ніж реальності соціальній. По-шосте, на нашу думку, опосередковано поширенню нарцисизму може сприяти й нав’язливий PR егоцентричного стилю життя, що здійснюється, зокрема, у деяких художніх фільмах європейського та американського виробництва, сучасних ток-шоу, установах торгівлі, особливо у супермаркетах та мегамаркетах, кількість яких за останні десятиліття по всій Україні суттєво збільшилась. Далі, це і поширення феномену відсутності визнання достеменною цінності “Я”, на що звертає увагу А. Ленге. Інші, як вважає цей вчений, здебільшого починають бути потрібними для отримання трьох основних речей: шанобливої уваги, справедливого ставлення та визнання особистісної цінності та гідності реципієнта (2008, с. 54). Нарешті, це суттєве незадоволення й нереалізованість психоемоційних потреб у спілкуванні, адже “людина – це біосоціальна істота, вона є суб’єктом трудової діяльності, соціальної форми життя, свідомості й спілкування” (Васильєва, 2010, с. 13).

З огляду на вищезазначене, можемо класифікувати причини виникнення мережевого нарцисизму наступним чином:

А) причини глобального масштабу (впливають на все людство) та більш локального (макросоціального або національного масштабів);

Б) причини об’єктивні (внаслідок процесів, зумовлених розвитком цивілізації) та суб’єктивні (штучно створені процеси, які провокують розвиток мережевого нарцисизму, наприклад, маркетингові заходи);

В) причини внутрішні (пов’язані з внутрішнім потаємним інтимним світом людини) та зовнішні (масивний тиск на людину ззовні економічних та політичних чинників, негативної інформації тощо).

Висновки. Сутність мережевого нарцисизму полягає не лише у поєднанні розпорошеної множинності самозакоханих “Я” – нарцисів у одній площині, в один час – онлайн, в одній реальності – віртуальній, а й унеможливленні ігнорування нарцисом себе як суб’єкта діяльності. Дослідження показало, що природа мережевого нарцисизму криється у процесі конструювання самого себе у всіх можливих іпостасях, але оскільки цей процес не має встановлених кінцевих стандартів, тому мережевий нарцисизм набуває рис природної безмежності. Серед особливостей мережевого нарцисизму: заміна індивідуальної свідомості колективною; індивідуальний вибір або зменшується, або його взагалі роблять інші – чи більшість, чи програмують відповідні фахівці; мережевий нарцис не обов’язково реально існуюча людина. Дослідження показало 100% приєднання української молоді до соціальних Інтернет мереж (серед опитаних), помірковане ставлення до них. Подальшого дослідження потребує питання мережевого нарцисизму на більш старшій групі української молоді, наприклад, студентах ВНЗ та розробка визначення мережевого нарцисизму на засадах об’єктивного статусно-ціннісного мікрорівня.

Література та посилання

- Бушанський, В. (2011), "Постмодерн, кітч, нарцисизм", *Наукові записки, ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України*, Вип. 4(54), Київ, с.137 – 149.
- Варджа, А. (2007), *Путь зла. Запад: матрица глобальных гегемоний*, АСТ Астрель, Москва, 544 с.
- Васильєва, І. В. (2010), *Людина у релігійному вимірі: методологічні аспекти: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук: 09.00.11, університет імені Т. Г. Шевченка*, Знання, Київ, 37 с.
- Достоевський, Ф. (1985), *Записки из подполья*, Правда, Москва, 26 с.
- Жирар, Р. Н. Т. (2000), *Насилие и священное* [перевод Г. М. Дашевского], Новое литературное обозрение, Москва, 400 с.
- Зимовець, Р.В. (2003), "Протестний потенціал модерної культури", *Ідея культури: виклики сучасної цивілізації* [Є. К. Бистрицький, С. В. Пролєєв, Р. В. Кобець, Р. В. Зимовець], Альтерпрес, Київ, с. 148 – 190.
- Колесник, І. І. (2012), "'Повернення до речей" як перспектива історичних досліджень", *Український історичний журнал*, № 3, Київ, С. 184–200.
- Лэнге, А. (2002), "Грандиозное одиночество. Нарциссизм как антропологическо-экзистенциальный феномен", *Московский психотерапевтический журнал*, № 2, с. 34-58.
- Лэнге, А. (2008), *Person. Экзистенциально-аналитическая теория личности*, Генезис, Москва, 159 с.
- Липовецкий, Ж. (2001), *Эра пустоты. Эссе о современном индивидууме* [пер. с фр. В. В. Кузнецов], Владимир Даль, Санкт-Петербург, 336 с.
- Маклаков, А., Шевченко А. (2010), *Непристойное наслаждение: опыт радикальной мысли*, СПД Моляр С. В., Київ, 412 с.
- Панина, Н. В. (2001), *Технология социологического исследования*, Институт социологии НАН Украины, Киев, 277 с.
- Сапенко, Р. (2005), "Мислителі Франкфуртської школи і проблеми масової культури", *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. – Вип. 14, с. 240 – 247.
- Федь, І. А. (2008), "Катарсис та нарцисизм: проблеми і тенденції оздоровлення", *Мультиверсум. Філософський альманах*, № 75, с. 34–44.

References

- Bushanskyi, V. (2011), "Postmodern, kitch and narcissism" ["Postmodern, kitch, narcissism"], *Scientific notes*, Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine, No. 4(54), Kyiv, pp. 137 – 149. [in Ukrainian]
- Dostoevskii, F. (1985), *Memories From Underground* [Zapiski iz podpolya], Moscow, 26 p. [in Russian]
- Fed, I. A. (2008), *Catharsis and narcissism: problems and trends of sanitation* [Katarsis i narzisism: problemi i tendenzii osdorovlennya], Scientific Thought, Kyiv, pp. 34–44. [in Ukrainian]
- Girard, R.N.T. (2000), *Violence and the Sacred* [Nasilie i svyashchennoe] [Trans. by G. M. Dashesvskii], New Literature Review, Moscow, 400 p. [in Russian]
- Kolesnyk, I.I. (2012), "Turning back to things" as a perspective of historical researches ["Povernennia do rechey" yak perspektyva istorychnykh doslidzhen"], *Ukrainian Historical Journal*, No 3, Kyiv, pp. 184 – 200. [in Ukrainian]
- Lange, A. (2002), "The Grand Loneliness. Narcissism as an anthropological-existential phenomenon"

- [Grandioznoje odinochestvo. Nartsissizm kak antropologicheskoe-ekzistentsial'nyi fenomen], *Moscow Psychotherapy Journal*, No 2, pp. 34-58. [in Russian]
- Lange, A. (2008), *Person. Existential-analytical theory of personality [Person Eksistenzialno-analiticheskaya teoriya lichnosti]*, Genesis, Moscow, 159 p. [in Russian]
- Lipovetski, Zh. (2001), *Epoch of emptiness. Essay about modern individual* [translated from French. V. V. Kuznetsov], *[Era pustoti. Esse o sovremennom individuume]*, Vladimir Dal, St. Petersburg, 336 p. [in Russian]
- Maklakov, A., Shevchenko, A. (2010), *Obscene pleasure: experience of radical thought, [Nepriстойnoe naslazhdenie: opit radikalnoi misli]*, Molyar S.V. SPD, Kyiv, 412 p. [in Russian]
- Panina, N. V. (2001), *Technology of sociological experiment, [Tehnologiya soziologicheskogo issledovaniya]*, Institute of Sociology of the NAS of Ukraine, Kyiv, 277 p. [in Ukrainian]
- Sapenko, R. (2005), "Frankfurt school's thinkers and the problems of mass culture" [Misliteli Franfurtskoi shkoli i problemi masovoi kulturi], *Actual issues of history, theory and practice of artistic culture*, Issue No. 14, Kyiv, pp. 240 – 247. [in Ukrainian]
- Vardzha, A. (2007), *Way of Evil. West: Matrix of Global Hegemons [Put' zla. Zapad: matryza globalnih gegemonii]*, AST Astrel, Moscow, 544 p. [in Russian]
- Vasylieva, I. V. (2010), *Human in religion measurement: methodological aspects: Author's Thesis [Lyudyna u religijnomu vymiri: metodologichni aspekty: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filososf'kykh nauk, 09.00.11]*, Znanya, Kyiv, 37 p. [in Ukrainian]
- Zymovets, R. V. (2003), "Protest potential of modern culture" ["Protestnii potentsial modernoi kulturi"], *The idea of culture: the challenges of modern civilization* [Ye. K. Bystricky, S. V. Proleyev, R. V. Kobets, R. V. Zymovets], Alterpres, Kyiv, pp. 148 – 190. [in Ukrainian]

© Оксана Вікторівна Романюк